

BATI'NIN 'İSLAMİ TERÖRE' YAKLAŞIMI

Yrd. Doç. Dr. Süleyman SEYDİ

Süleyman Demirel Üniversitesi

Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü

Terörizmin tanımlanmasında bazı önemli güçlükler bulunmaktadır. Her nevi şiddet eylemini terörizm kapsamında değerlendiren görüşler olduğu gibi, şiddet içerse dahi eylemi, ideolojik veya siyasal söylemlerdeki benzeşme dolayısıyla terörizm kavramı dışında tutan yaklaşımlar da mevcuttur. Farklı endişelerle farklı anlamlar yüklenmiş olan bir terör ve terörizm kavramıyla karşı karşıya bulunmaktayız. Bu durumu belki de 'bir milletin özgürlük savaşçısı, diğerinin teröristidir' şeklindeki klişeleşmiş tanım daha iyi ifade etmektedir. Başka bir ifadeyle, daha güçlü olanların 'terörist damgasını vurdukları daha az güçlüler bu etiketi taşımak ve sonuçlarına katlanmak zorunda kalmaktadırlar'. (1) Ortadoğu'da yaşanan şiddet olaylarının terörizm kavramında karşılaşılan anlam kargaşasına yol açan en bariz örneği oluşturduğunu söyleyebiliriz. Bu hareketler genelde terör eylemi olarak görülürken, bölge halkı başta olmak üzere bir kısım uzmanlar yaşananların milli karakterde bir hareket olduğunu ve bağımsızlık mücadelesinden ibaret olduğunu dile getirirler. Ama başkası ne olarak tanımlarsa tanımlasın, hakim gücün tanımının siyasi anlamda kabul gördüğüne şahit oluyoruz. Yalnız burada şiddet eylemine katılanların Müslüman olmalarından ve İslamî söylemler geliştirmelerinden dolayı terörün başına konan 'İslam' ibaresinin yarattığı paradoksal bir durum var: barış anlamına gelen 'İslam' ile şiddet ve çatışma öğelerini içeren 'terör' kavramları nasıl olur da yan yana kullanılabilir? Buna bağlı olarak 'İslamî terör' neyin sonucu olarak ortaya çıkmıştır? Neden Müslümanlar batıya bu kadar öfkeli? Müslümanlar potansiyel birer terörist mi? Bu çalışma bu sorulara cevap bulmaya çalışacaktır.

Aslında *İslamî terör* (2), *militan İslam* gibi kavramlar daha çok 1980'li yıllardan sonra, özellikle de Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle dünya siyasi literatürüne giren kavramlardır. Fakat 11 Eylül 2001 olaylarından sonra bu kavramlar üzerine yapılan vurgular Müslüman kimliğinin terörist kavramıyla özdeşleştirilmesi sonucunu doğurdu. İslam eşittir terörizm; terörist eşittir Müslüman; daha ziyadesiyle de Arap eşittir terörist denklemi kuruldu. Bu anlayışın yerleşmesinde çağdaş oryantalistlerin katkısı büyüktür. Oryalist gelenekte var olan doğu ile ilgili önyargılı ve emperyal güce yol gösteren ve onun tahakkümünü meşrulaştırmaya yönelik bilgi akışı ve akademik alt yapı hazırlama olgusu günümüz modern oryantalizminde de devam ettirilmektedir. Ortadoğu'daki herhangi bir çatışma ya da İslamî terör olayından bahsederken camide namaz kılan insanların görüntülerinin, ya da ezan seslerinin görsel medyaya taşınması bu denklemi dünya kamuoyu nezdinde kuvvetlendiren unsurlar olmuştur. Uzun yıllar bölgede devam eden çatışmalar yanında Hamas, Hizbullah gibi İslamcı terör örgütlerinin intihar saldırılarının sürekli batılı basın-yayın kuruluşlarının gündeminde olması bu argümanın kabul görmesini sağladı. 11 Eylül olayları ile birlikte Amerikan akademik camiası üzerinde kurulan denetim mekanizması ile, Washington yönetiminin Ortadoğu'daki teröre bakış açısına ters düşen yaklaşımlar da baskı altına alındı. (3) Bu konuda farklı yaklaşım sergileyen akademisyenlerden işini kaybedenler de oldu.

11 Eylül ve Batının İslam'a Yaklaşımı

11 Eylül saldırısından sonra Batı toplumu ve medyası hatta yönetimleri Müslümanlara karşı olan tavırlarını sertleştirdiler. Bazı Batılı bilim adamları 11 Eylül saldırısının Müslümanların çoğunluğu tarafından reddedilen bir saldırı olduğunu ve Müslümanların çoğunun bu saldırıyı tasvip etmediğini söylerken, Daniel Pipes gibi bazı oryantalistler de

İslam dünyasının siyasi ve akademik camiasından, bu yorumları doğrulayacak bir açıklamanın çıkmadığını iddia etmiştir.

Fakat bunun yanında Güney Filipinler, Endonezya, Bangladeş, Nijerya gibi Müslüman ülkelerde halkın sokaklarda Ladin lehine gösteri yapması Müslümanların teröre verdiği desteği sergileyen bir gösterge olarak yorumlandı. The Washington Post'a göre de Müslümanlar hemen hemen tek ses halinde Ladin'in hareketini sevinçle karşıladılar; bir Suudlu Usame'nin '*çok ama çok iyi bir Müslüman*' olduğunu, Kenyalı bir Müslüman'ın '*her Müslüman bir Usame bin Ladin'dir*'; Keşmirli bir Müslüman'ın '*Usame bir kişinin adı değil kutsal savaşın adıdır*' söylemleri sütunlara taşındı ve bunlar Müslümanların teröre olan desteğinin açık bir delili olarak sunuldu. Aslında 11 Eylül olaylarının bir çok Müslüman ülke halkları tarafından, özellikle de Filistinliler tarafından sevinçle karşılandığı bir gerçektir. Hatta bu olaylardan sonra Ladin, Batı Şeria ve Gazze'de Arafat'tan da önemli bir figür haline geldi. (4) Ancak burada dikkate alınması gereken nokta, sergilenen tepkilerin İslam dininin bir gereği olarak mı, yoksa içinde bulunduğu durumdan sorumlu tuttukları Amerika'nın küresel gücüne vurulan darbeye olan bir refleks mi olduğudur.

Bu saldırılardan sonra sadece Ortadoğu'da yaşayan Müslümanlar değil, Amerika içindeki Müslümanlar da potansiyel suçlu ve şüpheli kişiler haline geldi. Amerika'ya yönelik bu terör saldırısının Amerika içerisinde gerekli bilgileri toplayan bir casus şebekesi olmadan gerçekleşme ihtimali olamayacağından hareketle suçlu arandı. Bu tür bir saldırı ancak Amerika'daki 'militan İslamî lobilerin' koruması altında gerçekleşebilirdi. Bu militan İslamî lobiler, kurumların Ortadoğulu yolculara yönelik özel önlemlerin alınması yönündeki kanunun işlemesine engel olmakla suçlandı. Aksi halde bu 'intihar eylemine girişenler yakalanacaktı'.

Militan İslamî lobi olarak adlandırılanlardan biri de, *Kudüs için Amerikan Müslümanları* (American Muslims for Jarusalem) adlı kuruluştur. 1999 yılında kurulan bu lobinin savunduğu fikirler, Kudüs'ün Müslümanlarca da kutsal şehir olduğundan hareketle buranın tolerans şehri olması ve buraya girişin Müslümanlar için de serbest olması, Yahudi yerleşim yerlerinin inşasının durdurulmasını ve Filistinli mültecilerine evlerine dönebilme haklarının verilmesi gibi Oslo Barış Görüşmelerine de temel teşkil eden BM'in 242 ve 338 sayılı kararlarına paralel söylemlerdir. Ancak Pipes bu söylemlerin canlı bombacılar üzerinde etkili olacağını iddia ediyor ve Amerikan otoritelerine bunlarla ilişkilerini kesmelerini ve bunları destekleyen kuruluşlara yaptırım uygulanmasını öneriyor. (5)

11 Eylül olayı ile birlikte ülkelerinde yaşayan Müslümanlara nasıl davranılması gerektiği konusunda Amerika'da tartışmalar başladı. Cumhuriyetçi John Cooksey bir radyo söyleşisinde Ortadoğu kökenli insanların ABD'ye girerken havaalanlarında ekstra sorgulanması gerektiğini vurguladı. 11 Eylül olaylarından sonra Müslümanlar ve İslam ile ilgili yapılan bir araştırmada ise Amerikalıların % 85'i, Müslümanların ülkelere giriş ve çıkışlarının çok daha kontrollü olmasını; % 58'i Müslümanların tren ve uçağa binışlerinin çok daha sıkı kontrol edilmesini; % 31'i Arap kökenli Amerikalıların terörist saldırıların önlenmesi için tecrit edilmiş kamplara alınmasını istiyor. Yine aynı dönemde New Yorkluların % 35'i, terörist hareketlere sempati duyduğunu ifade eden kişilerin bir kampa alınmasından yana görüş beyan etmiştir. Bu verilerin doğruluğu tartışmalı olmakla birlikte 11 Eylül sonrası Amerikan halkının Müslümanlara bakış açısını yansıtmaya açısından önemlidir.

Batı ve özellikle de Amerikan akademik ve basın camiası Ortadoğu olaylarını genelde Beyaz Saray'ın penceresinden değerlendirmektedir. David Brooks'un, *The Weekly Standart*'da, artık savaşın kurallarının değiştiğini söylediği

yazısında da bunu görmek mümkündür. Taliban ve El-Kaide'ye karşı yapılan saldırıda ve son Irak saldırısında geleneksel savaş anlayışının ters yüz edildiğini iddia etmektedir. Eskiden savaşan taraflar birbirlerine mümkün olduğunca çok zayıt vermenin yollarını araştırıyordu. 'Şimdi ise, Batılı güçler karşı tarafın kayıplarını minimum seviyede tutmanın yollarını arıyor. Batılı olmayan güçler de kendi halkını savunma mekanizması olarak kullanıp onları tehlikeye atmakta, batılı güçler ise bunları incitmekten geri durmaktadır.' Brooks bunun sadece Amerikan fenomeni olmadığını aynı zamanda İsrail'in Filistin'e karşı da uyguladığını dile getirmektedir. Amerika'nın son Irak saldırısına gönderme yapan Brooks 'artık operasyonlar ucuz petrolden ziyade demokratik açılımlar için' yapıyor görüşündedir. Bu anlamda da eski düzen emperyalist çıkarların ortadan kalktığını ve 'Batılı olmayan devletlere karşı Batılı operasyonlar savaştan ziyade polis akınları' niteliğinde olduğunu iddia ediyor ve 'Bu noktada iki demokratik ülke ABD ve İsrail önemli hamleler yapıyor' diyerek noktıyor. (6)

Aslında Brooks'un yaklaşımı bizim başlangıçta değindiğimiz terörizm kavramında yaşanan karmaşayı gözler önüne seriyor. Arafat'ın teröristleri sivil kayıpların çoğalmasi için meskun mahalleri seçtiğini iddia ederken İsrail'in karşı terör faaliyetleri göz ardı ediliyor.

Batı basınında yer alan başka bir yaklaşım tarzı ise Ortadoğu ile ilgili düzenlenen sempozyum, panel gibi akademik toplantıların merkezinde terör konuları olması inancıdır. Calt Haris *Frontpage Magazine'deki* 'Milan İslam'a Karşı Akademisyenlerin Suskunluğu' adlı yazısında *The Middle East Studies Association* tarafından 23-26 Kasım 2002 tarihinde düzenlenen konferansta Amerika'ya yönelik İslami terörizm tehlikesinden bahsedilmemiş olmasını eleştirir. 'El-Kaide' ve 'Fundamentalizm' kelimelerinden sadece bir defa bahsedilmesi ve Arap dünyasındaki İslami hareketlerin sadece bir panelde yer almasını bir handicap olarak görür. 11 Eylül olayından sıkça bahsedildiğinden ancak bunda Amerikan çıkarlarından ziyade 11 Eylül'ün Ortadoğu toplumlarına olan etkilerinden bahsedildiğini ağır dille eleştirir. Hatta Haris'in yazısı incelendiğinde Şiilerin Kutsal şehri Kum'un folklor ve geleneklerinin incelenmesinden rahatsız olduğu gözlemlenir. Ortadoğu'dan bahsedilirken sivil hedefleri alan Filistin canlı bombacıardan, anti-Amerikan provokasyonlarından bahsedilmesi gerekirdi. Onun için 'ötekilere' ait olan medeniyetin değerlerinden bahsetmek abesle iştigaldir. Sonuç olarak da bu durumu Amerikan halkına 'ne için vergi verdiğinizi görün' (7) diye şikayet etmektedir. Ona göre Amerikan üniversitelerinde çalışan akademisyenler Amerikan ulusal ve küresel çıkarları doğrultusunda, Amerikan ideolojisi etrafında söylem geliştirmeli ve onu desteklemeliydi.

Müslümanlar Neden Bu kadar Öfkeli: Neden Teröre Baş Vuruyorlar?

Filistinlilerin terör bağlantısına sıkça vurgu yapılırken İsrail'in terör ile olan bağlantısı dikkate alınmıyor. Filistin'de bağımsız bir devlet kurma sürecinde Yişuv (8) içindeki aşırı sağcı gruplar İngilizlere karşı terör eylemine başlarlar. Bunların başında 1977'de İsrail Başbakanı olan Menahem Begin vardır. Gene radikal sağ gruplardan Stern çetesinin önde gelenlerinden ve 1948 yılında BM temsilcisi Kont Bernadotte'yi öldüren Yitzak Şamir 1980'li yıllarda İsrail'in Başbakanı olur. (9) 1982 Sabra ve Şatilla katliamlarından sorumlu Şaron da bugünün İsrail Başbakanıdır. Önceki faaliyetleri bir yana son yıllarda İsrail'in sivil hedeflere yönelmesi, Cenin'de yaptığı katliamları görmezlikten gelerek bütün bunların demokrasi adına yapıldığı iddiası ortaya atılır.

11 Eylül olaylarından sonra akla gelen bir soru da Müslümanları bu saldırgan hareketlere iten sebeplerin neler olduğudur. Bunu Batılılar 'Müslümanlar neden bizden nefret ediyorlar' şeklinde sormaktadırlar. Yoksulluk önemli bir

sebepler olarak ortaya çıkmaktadır. Hatta New York Times'tan Susan Sach, Afganistan ve benzeri ülkelerin ekonomisinin güçlendirilmediği, eğitim ve sağlık alanlarında desteklenilmediği sürece yeni Usame bin Laden'lerin ortaya çıkacağı uyarısında bulunmuştur. *The Virgin* Şirketi'nin başkanı Richard Branson Beyrut'ta kendisinin girişimiyle kurulan müzik mağazasının açılışında bölgeye yatırım yapılması ve iş imkanı yaratılması ile dini fanatizmin azalacağını dile getirmiştir. Bu tür analizler, sosyoekonomik sorunların Müslümanları aşırılığa ittiğine işaret etmektedir. Ancak Daniel Pipes fakirliğin bunda rolü olmadığını, ekonomik gelişme halinde olan ülkelerde de İslami militarizmin olmasının bunun delili olduğunu söyler. Onun yaklaşımına göre insanlar belli bir zengin hayat standardına ulaştıktan sonra ideolojik ve politik olarak aktif hale gelmektedir. 'Ne zamanki orta sınıf (burjuvazi) ortaya çıkar; ihtilal öyle gerçekleşir.' (10) Fakat son günlerde cereyan eden teröre bakıldığında canlı bombaların ve teröristlerin yoksul kesimden olduğu gözlenmektedir. Irak'tan izlenimlerini anlatan gazetecilere bakılırsa batıya en fazla nefret duyanlar yoksul mahallelerdeki gençlerdir. (11) Yoksulluğun terörü körüklediği ve umutsuz insanların bu tür örgütlerce rahatlıkla istihdam edilebileceği anlaşılmaktadır. Diğer yandan teröre karışan İslamcılarının genelde 20'li yaşlarda olması, orta sınıf ailelerden de gelenlerin olması; canlı bombalar arasında fen bilimleri ve mühendislik fakültesi mezunu, doktor vs. dahi olması sorunun kimlik boyutunu da gündeme getirmektedir.

Bu noktadan hareketle, Amerikan askeri birliklerinin Suudi Arabistan'daki varlığı, Irak'a yapılan askeri ve ekonomik saldırılar, Amerikan destekli İsrail'in Filistinlilere yaptığı muamelelerin bölgede öfkenin iyice artmasına ve militan İslam'ın kadrolarının güçlenmesine sebep olduğu da bir gerçektir. Bu eylemlere ivme verme bakımından dini motivasyon önemli olmasına rağmen bölgedeki terörün arkasındaki tek motif olarak dini görmek yanlıştır. Özellikle Filistin kaynaklı terör faaliyetlerinde bu daha da yanlıştır. Buradaki terör faaliyetlerinin İslamî olmanın yanında milli olduğunu, daha ziyade milliyetçilik duygularıyla beslendiğini görmekteyiz. Filistinlilerin terörü diğer İslamî terör faaliyetlerinden farklı olarak, Batı'yla mücadele etmekten ziyade İsrail işgaline karşı yapılan özgürlük hareketi niteliğindedir. Onların söylemlerinde daha ziyade bağımsızlıklarını kazanmak için terör eylemini tercih ettiklerine dair vurgu yapılmaktadır. (12) Hizbullah lideri Şeyh Hasan Nasrallah 'İsrail'e karşı savaşamayız, çünkü orduları, donanmaları ve nükleer seçenekleri var, o halde yapabileceğimiz tek şey ölümü enselerinde hissettirmektir' derken Edward Said, Hizbullah'ın, Vietnamlıların Amerikalılara karşı geliştirdikleri türden bir strateji uyguladığını söylemektedir. (13) Böyle bir durum bir çok ortak prensipleri olmasına rağmen Filistin hareketiyle diğer İslami hareketler arasında belli bir farklılık yaratmaktadır.

Filistin hareketinin kaderindeki belirsizlik, İslamî terörün tırmanmasına yardımcı olmaktadır. 11 Eylül olaylarını gerçekleştiren El-Kaide örgütünün Filistin sorununu kendi faaliyeti için malzeme yaptığı bir gerçektir. Aslında İslamî terör gruplarının söylemleri incelendiğinde Arap-İsrail çatışmasının merkeze oturduğu görülmektedir. Usame Bin Ladin'e Müslümanlık dini savaşta sivillerin öldürülmesini yasakladığı halde neden Amerikalı ve İngiliz sivilleri hedef gösterdiği sorulduğunda *'İsrailliler Filistin'de küçük çocukları öldürüyorsa, bu, Amerikan halkının bizimle savaştığı ve bizim de onları hedef göstermeye hakkımız olduğu anlamına gelir'* diyordu ve Ladin Amerika'da vergi veren herkesin, Amerikan savaş makinesinin Müslüman ulusu aleyhinde işlemesine yardım ettiği için hedef olduğunu söylüyordu. *'Kutsal topraklarımız İsrail ve Amerikalı güçlerce işgal edildi. Kendimizi savunmak ve kutsal topraklarımızı özgürlüğe kavuşturmak bizim hakkımız. Müslümanların savunması için silah almak dini bir görevdir. Bu silahları almaya çalışıyorsam eğer, bir görevi yerine getiriyorum demektir. Kafirlerin, Müslümanlara zarar vermesini sağlayan silahlara sahip olmaya çalışmayan Müslümanlar günah işlemiş sayılırlar'*. (14)

Terör ve İslam kavramları sıklıkla bir arada kullanılınca ve Ladin tarafında sarf edilen cümleler de dikkate alındığında, İslam teröre prim veren bir din midir ya da İslam dininin kendisi bizzat terörü mü yaratıyor sorusu gündeme getirilmektedir. İngiliz yazar Simon Reeve'nin bu soruya direk olmasa da dolaylı cevabı evettir. "*Dünyanın tek önemli siyasal dini olma özelliği ile İslamiyet din ile devlet arasında bir ayırım gözetmeden hayatın her alanını içine alan bir kapsama sahiptir. Bunun uygulanabilir olması için de İslam siyasi gücün elde edilmesini öngörür ki bu sayede İslam hukuku uygulama sahası bulsun*". Bu görüşten hareketle Simon Reeve, İslam'ın gerçekte teokrasi, fetih ve toleranssızlığı öngördüğünü ileri sürer. Ona göre militan İslam da dinin bu anlayışından doğmuştur. Bu anlamda İslam, komünizmin Soğuk Savaş dönemindeki hedefi gibi batılı hayat tarzını ne pahasına olursa olsun yok etmeye komünizm kadar kararlıdır. (15) Dolayısıyla Soğuk Savaş döneminden sonra yok olan Sovyet tehdidinin yerine İslam dünyası konulmuştur.

Batı'nın bu yaklaşımlarına bazı batı medyasından da eleştiriler gelmektedir. İngiliz The Independent gazetesinin Ortadoğu muhabirliğini yapan Robert Fisk, İslamî terörün ortaya çıkmasının ve tırmanmasının temelinde Amerika'nın Ortadoğu'da onurlu davranmaması, İsrail saldırılarını desteklemesi, uzun süre Irak'a ambargo uygulayıp Iraklı çocukların ölmesine göz yummasının yattığını söylüyor. Dikkat çektiği bir nokta da Batı'nın tehdit altında olduğunun sürekli vurgulanmasına rağmen, Ortadoğu insanının maruz kaldığı terörün hiç gündeme gelmemesidir. Örneğin İsrail'in müttefiki Falanjist milislerinin, Filistin Mülteci kampları Sabra ve Şatilla'da üç gün süren ve 1.800 kişinin hayatına mal olan cinayetler serisini gerçekleştirdiği 16 Eylül 1982 tarihi, modern Ortadoğu'nun o zamana kadar şahit olduğu en büyük terörizm eylemidir. Bunu FKÖ'nün Lübnan'dan çıkarılması için tasarlanan ve ABD'nin onayı ile Lübnan'ın İsrail tarafından işgali izlemiş ve bu işgal hepsi sivil olan yaklaşık 17.500 kişinin ölümüne mal olmuştur. Bu, İkiz Kulelere olan saldırıda kaybedilen insan sayısının 5 katıdır. Ama Lübnan'daki o masum ölümler için Amerika'da ya da başka bir Batı ülkesinde '*mumlar yakılıp anma törenleri*' düzenlenmedi. (16) Adı her zaman Sabra ve Şatilla katliamlarıyla birlikte anılan Ariel Şaron'un dünya terörüne karşı savaşa İsrail'in de katılmak istediğini ilan etmesi, üstelik "İsrail'in politikalarıyla ABD'nin politikaları Harry Truman'dan bu yana bu kadar aynı çizgide olmamıştı" (17) gibi açıklamaları bölge insanının umutsuzlaşmasına sebep olmakta, umutsuzluk da fanatizmi beslemektedir.

Bu perspektiften bakıldığında Ortadoğu'daki terörün tırmanmasında büyük güçlerin bölgeye yönelik politikalarının önemli etkisinin olduğu görülür. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra küresel güç olan ABD, Soğuk Savaş boyunca küresel egemenliğini daha çok SSCB'nin kapitalist ülkeler üzerinde oluşturduğu askeri tehdide dayandırmıştır. Aslında Amerikan dış politikasının temelinde kendisine düşman yaratma hep olagelmıştır. Soğuk Savaş döneminde Sovyetler Birliği düşman olarak algılandı. Soğuk Savaş sonrası tek süper güç olan ABD'nin bu kabiliyetini devam ettirebilmesi için işaret ettiği tehdit İslamî terörizmdir. ABD'nin, 21. yüzyılda tek süper güç olma yetisine meydan okuyabilecek potansiyel meydan okuyucuların hepsi, Avrupa-Asya kıta bloğunda konumlanmışlardır. 11 Eylül sonrasında ABD, terörü ve terörün arkasındaki güçleri sebep göstererek istediği bölgelere saldırma yetkisini kendinde görmektedir. Hedef alınan terörün arkasındaki devletler, dünya enerji kaynaklarının üzerinde veya yakınında olup jeopolitik önem arz eden ve hem bölgesel planda, hem de küresel planda ABD'ye meydan okuyabilecek güçler ile ittifak içine girebilecek devletlerdi. (18) 11 Eylül olaylarından sonra ABD'nin Avrasya enerji kaynakları üzerindeki stratejik noktalara terörü bahane ederek yerleşmesi kafaların karışmasına sebep oldu. Ulusal güvenliğini temin etme adına giriştiği Afganistan ve Irak saldırısının arkasında yatan neden, terör endişesinden ziyade bir sonraki mileniyuma ABD'yi tek süper güç olarak taşıma endişesinden hareketle teröre prim verilerek bu müdahale için zemin hazırlandığına dair bir inanç uyandırdı. Bütün bunlar ABD'nin bölge politikaları, özellikle Müslüman Araplar arasında

güvensizliğe sebep olmaktadır. Bölgenin siyasi yapılanmasında İngiliz emperyalizminin rolünü bilen Arap aydınları arasında bu güvensizlik daha da fazla hissedilmektedir. Özellikle söylemlerdeki benzerlikler kuşkların artmasına neden olmaktadır. Zira 1917'de İngiliz ordusu Irak'ı işgal ettiği zaman General Sir Stanley Maude Bağdat'ta yayınladığı bildiriye *'biz burayı işgal etmeye gelmedik, biz sizi tiranlardan kurtarmaya, özgürleştirmeye geldik'* (19) sözlerinin son Irak saldırısında da aynı cümlelerle dile getirilmesi Ortadoğu'yu neler beklediğine dair verilen ipuçları gibidir.

Uygarıklar Çatışması mı Dinler Çatışması mı, Yoksa Sadece Terör mü?

Bu arada Bush'un teröre karşı giriştiği bu mücadelede militan İslamcılarla aynı dili kullanıyor olması dikkat edilmesi gereken bir noktadır. Bush'un her hareketini 'Tanrı bizim yanımızda olacak' şeklinde dile getirmesi, dini söylemle harekete geçmesi, başlattığı savaşı tanrı adına yapıyor olması, üstelik hedefin Müslüman ülkeler olması bir dinler savaşına mı tanık oluyoruz sorusunu akla getirmektedir. 11 Eylül saldırısına karşı Bush'un ilk tepkisi teröre karşı *'haçlı savaşı'* çağrısı oldu. Dahası Başkan'ın Evangelistlerin alkış tuttuğu *'İslam'ın kötülükler dini'* olduğunu vurgulaması Müslümanları ciddi anlamda rahatsız etti. Tepkiler üzerine bu söylem Beyaz Saray tarafından bir daha dillendirilmedi, ama bu söylemler özellikle Ortadoğulu Müslümanlar üzerinde yeterince etki bırakmıştı.

'Bizden değilseniz bize karşınız'. 'Biz Tanrı tarafından seçilmiş ve tarih tarafından dünya adaleti için model olarak görevlendirilmiş bir ulusuz' sözlerinin Bush tarafından sıklıkla söylenmesi kendilerinin dünyanın tek süper gücü olduğunu ifade eden, hatırlatan söylemlerdir. *'Bizim askeri gücümüz, moral değerlerimiz dünyaya hakim olacak'* (20) sözleri de Müslümanları çileden çıkartan hususlardır. Aslında bu söylem bir ulus ve bir siyasi kültür olarak, Batının kendi kurumlarının insanlık aleminin günümüze kadar şahit olduğu en mükemmel kurumlar olduğuna, üstelik bu kurumları ve kendi değer yargılarını geri kalmış olduğuna inandıkları yörelere ve insanlara ihraç etmeyi kendilerine Tanrı tarafından verilmiş bir görev addettikleri oryantalist söylemin bir başka versiyonudur. (21) Bu türden anlayış Amerikan dış politikasının yanlış yönlendirilmesine ve diğer uygarlığın daha da radikalleşmesinden başka bir işe yaramamaktadır. Kullanılan dil bazı batılı yazarlar tarafından da eleştirilmekte ve bu dini söylemin Amerika'nın müttefiklerini ya da müttefik adaylarını ABD'den uzaklaştıracağı ve daha da tehlikelisi Bush'un Tanrı adına hareket etme söylemi Müslüman dünyayı harekete geçireceği ve terör faaliyetlerini tetikleyeceği kaygısı dile getirilmektedir. Gerçektende bu üslup militan İslamcılarının kadrolarını güçlendirmeye yardım etmekte, hatta ılımlılar dahi onların tarafına geçmektedir.

Benzer mantıktan hareketle, 11 Eylül saldırısını Hungtington'ın uygarlıklar çatışması tezinin bir kanıtı haline getirenler de oldu. İtalya Başbakanı Berlusconi *'demokratik değerlerin temsilcisi, gelişmiş, müreffeh, zengin, hatta Beyaz-damgalı Batı uygarlığını terörist, geri, yoksul, karakafalılara karşı korumak üzere yöneticilerin arkasına dizilmek'* için çağrıda bulundu. Sonradan telaffuz edenlerce ne denli düzeltilmeye çalışılırsa çalışılsın, arka plandaki ortak tarihsel bilinçaltına tehlikeli, ama işlevsel bir gönderme yapıldığı açıkça gözükmektedir. (22)

Sonuç olarak Ortadoğu'da İslamî terörün geniş taban bulmasının, kitlelerin radikal akımlara kapılmasının sebebini İslam'ın dinamiklerinden kaynaklandığına dayandırmak sağlıklı bir yaklaşım olmayacaktır. İngiliz emperyalizminin ürettiği, sonradan Amerika tarafından devam ettirilen suni devletler ve millet yaratma çabası Arap-İslam coğrafyasında ulus-devlet oluşum sürecini engellemiş, dolayısıyla demokratik akımlar yaşam alanı bulamamıştır.

Elde edilen bağımsızlık halka yansımadağı, aksine emperyal güçlerle işbirliği içinde olan monarşilerin baskısına maruz kalmaları demokrasi geleneğinin yerleşmesine engel olmuş, bu süreç bölge insanının radikalleşmesine yol açmıştır. Özellikle Filistin sorununa Batı'nın yaklaşımı bu radikalizmi körüklemiştir. Bunu yaparken İslam bu insanların kendi perspektifinden değerlendirilmiş, savaşta kadın ve çocukların öldürülmesini men eden dinin peygamberine karşılık çocuk ve kadınların da hedef alındığı terör faaliyetlerini sergiler hale gelmiştir.

1. Frank Füredi, *Emperyalizmin Yeni İdeolojisi* (İstanbul: Pınar Yayınları, 1998), s.54. Ayrıca terörizmin değişik tanımları için bakınız Ö. Rengin Gün, '11 Eylül sonrasında Başat Tehdidin Yeni Adı: Uluslararası Terörizm Olgusu,' *Stratejik Analiz*, cilt 2, Sayı 24, Nisan 2002.

2. Simon Reeve'nin Amerikalı İstihbarat kaynaklarına dayanarak verdiği bilgiye göre kendilerini İslam savaşçıları şeklinde tanımlayanlar arasında genel anlamda üç militan grup göze çarpmaktadır. Birincisi dünya genelinde en az 17 ülkede kolları, büroları ve destekçileri bulunan ve Güney Lübnan'ın İsrail tarafından işgaline tepki olarak ortaya çıktığı, 1982'den beri İsrail birliklerine karşı savaşmayı kendine şiar edinen Hizbullahın şemsiyesi altında toplanmış, geleneksel olarak İran tarafından desteklenen gruplardır. Hizbullahı destekleyenlerin büyük kısmı Şii Müslümanlardır, ama onların arasında Sünnilere, hatta Müslümanlığa geçmiş yüzlerce Hıristiyan'a da rastlamak mümkündür. İkinci grup 1980'lerde Sovyetlere karşı savaşmak üzere İslam dünyasından Afganistan'a gitmiş savaşçılardan oluşan Araplardır. Bunların en büyük olanı şu anki durumu hakkında net bir şey söylemek zor olan, Usame bin Ladin'in el-Kaide örgütüdür. Afganistan'ın işgali sırasında Sovyetlere karşı, ABD tarafından desteklenen bu grup, Soğuk Savaş sonrası ABD'nin baş düşmanı haline gelmiştir. İslamcı militanlığın üçüncü ve en geniş kolu, çoğu kendi ülkelerine özgü bir gündeme sahip olan gruplardan ve çetelerden oluşmaktadır. Bu grupların Arnavutluk, Bosna, Cezayir, Çeçenistan, Dağıstan, Endenozya, Filipinler, Hindistan, Malezya, Orta Asya Cumhuriyetleri ve Pakistan gibi ülkelerde üsleri vardır. Simon Reeve, *Yeni Çakal'lar: Remzi Yusuf, Usame Bin Ladin ve Terörizmin Geleceği* (İstanbul: Everest yayınları, 2001) s. 308.

3. Bilal Gökür, 'Son Dönem Siyasi olayların Akademik Yansımaları: Daniel Pipes ve Campus Watch Sitesi', *İslamiyet, Küreselleşme ve Din Özel Sayısı*, 2003; Daniel Pipes, 'The Terror-Aiding Prof.', *New York Post*, 4 Şubat 2002.

4. Daniel Pipes, 'Muslims Love Bin Laden', *New York Post*, 22 Ekim 2001.

5. 'Daniel Pipes, 'Militant İslam's Lobby', *Jarusalem Post*, 20 Eylül 2001. Batı Medyasının Filistin-İsrail çatışmasında taraflı yayını hep olageldi. 10 Aralık 1986 tarihli *New York Times* gazetesinde Ortadoğu muhabiri Thomas Friedman, İsraili 'Barış Şimdi' örgütünün müzakere edebilecek bir Arap partnerinin olmaması nedeniyle çok sıkıntılı olduğundan bahsediyordu. Yine aynı muhabir birkaç ay sonra Şimon Perez'in 'Yahudilerinki gibi Arap halk arasında bir barış hareketinin yokluğundan şikayet ederek, 'ateş etmeyi sürdürüp müzakereyi reddeden bir örgüt olduğu müddetçe FKÖ'nin barış müzakerelerine katılamayacağını' söylüyordu. Oysa karşılıklı tanıma amaçlı barış müzakerelerine başlama yönündeki Arafat'ın teklifini yayınlamayı reddetmişti. Roana Carey, *Yeni İntifada: İsrail'in Apartheid Politikasına Direnmek* (İstanbul: Everest yayınları, 2002), s. 16,17.

6. Daniel Pipes, *War's New Face*, *New York Post*, 16 April 2003.

7. Jonathan Calt Haris, 'Academia Silent on Militant Islam', *FrontPage Magazine* November 25, 2002

8. Yişuv, 1948 yılında İsrail devleti kurulmadan önce Filistin'de yaşayan Yahudi toplumuna verilen isimdir. Bkz. Mehmet Yılmaz, *Mafdal: Radikal Sağın İsrail Dış Politikasına Etkisi* (İstanbul: Zaman Kitap, 2003) s. 209.

9. Soli Özel, '105 Yıllık Mesele', *Türkiye Günlüğü*, Sayı 68, 2002, s.10.
10. Daniel Pipes, 'God and Mammon: Does Poverty Cause Militant İslam', *National İnterest*, Winter 2002.
11. Hasan Cemal, *Irak Yorumları 1-2*, *Milliyet*, 20-21 Mayıs 2003.
12. Benzer değerlendirmeler için bkz., Abdel Ati Muhammed, 'Militan İslamcılığın Sonu mu?', *Stratejik Analiz*, cilt 2, Sayı 23, Mart 2003, s. 120.
13. Edward Said, *Yeni Binyılda Filistin Sorunu*, Çeviren: Ahmet Cüneyt, Ali Kerem, Nuri Ersoy (İstanbul: Aram yayıncılık, 2002), s.31.
14. a.g.e. 298.
15. Reeve, a.g.e. s. 306
16. Robert Fisk, 'Bush Bir Kapana Doğru İlerliyor, Düşmanını Arayan Savaş', *Metin Sever, Ebru Kılıç (Derleyenler), Düşmanını Arayan Savaş' (İstanbul: Everest yayınları, 2001), s. 159-61, Noam Chomsky, ABD, İsrail ve Filistinliler: Kader Üçgeni, çeviren, Bahadır Sina Şener İstanbul: İletişim Yayınları, 1993, s.26-27.*
17. Bkz Süleyman Seydi, *Irak Savaşı'nın Ortadoğu'nun Güvenliği ve İstikrarı ile Monarşik Rejimlere Etkileri* http://www.stradigma.com/turkce/mart2003/makale_06.html.
18. Ümit Özdağ, 'Yeniden Yapılanan Ortadoğu', *Stratejik Analiz*, Kasım 2002, s. 17.
19. Robert Fisk, 'History For Centruies: We've Been 'Liberating' the Middle East, <http://news.independent.co.uk/world/politics/story.jsp?story=384799>, 22 Nisan 2003.
20. Martine E. Marty, 'Vision Thing: A Scholar Wonders if Bush Has the Humility to See the Nuance of the Conflict', *Newsweek*, 10 Mart 2003.
21. Asaf Hüseyin, *Ortadoğu'da Devlet ve Terör*, (İstanbul: Pınar Yayınları, 2001) s. 16-17.
22. Sibel Özbudun, 'Uygarılıklar/Dinler Çatışması mı?', Mehmet Ali Civelek (Derleyen), *Küreselleşme ve Terör (Ankara: Ütopya yayınevi, 2001) s.303-312. Medeniyetler çatışması teorisinin sahibi Samuel Huntington ise, 11 Eylül saldırısını adı barbarların bütün dünyadaki uygar toplumlara yönelik saldırısı olarak görür. Bu saldırının medeniyetler çatışmasına sebebiyet vermemesi İslamî yönetimler ve toplumların terörizme yönelik tavırlarına bağlar. Halkın bu saldırıları coşkuyla karşılamasından ciddi endişe duyar ve gerçek çatışmanın önlenip önlenemeyeceği, İslam devletlerinin ABD'yle birlikte hareket ederek bu terörün kökünün kazınmasına el atıp atmayacağına bağlar. Samuel Huntington, 'Hayır, Bu Bir Uygarılıklar Çatışması Değil', Metin Sever, Ebru Kılıç (Derleyenler), *Düşmanını Arayan Savaş*, (İstanbul: Everest, 2001), s. 1515-154. Ama olanlar konusunda ABD'ye herhangi bir eleştiri yöneltmez. Tabii bütün olayları onun medeniyetler çatışması tezinin ispatı olarak görmek hata olur. Olanlar Batı uygarlığının ötekilere karşı giriştiği mücadeledir*